

Максим Вакуленко,

старш. наук. співробітник НБУВ,
канд. фіз.-мат. наук

Питання кирилично-латиничної транслітерації у контексті систематизації бібліографічних даних

У статті викладено наукове обґрунтування, принципи транслітерації та кирилично-латиничні транслітераційні таблиці для української мови у контексті каталогізації бібліографічних даних. Розглянуто проблеми впровадження української латиниці.

К л ю ч о в і с л о в а: транслітерація, абетка, літера, кирилиця, латиниця, взаємна однозначність, доповнювальність, модифікатор, систематизація, стандартизація.

In this article, the scientific background, transliteration principles and Cyrillic-Latinic transliteration tables for the Ukrainian language, are given in the context of catalogization of bibliographic data. The problems of inculcation of Ukrainian Latinics are reviewed.

К е у о р д s: transliteration, alphabet, letter, Cyrillics, Latinics, simple correspondence, complementary distribution, modifier, systematization, standardization.

Проблема подання української бібліографічної інформації для міжнародного вжитку є нагальною, але через низку позамовних чинників її ще не вирішено. **Актуальність** обраної теми зумовлена тим, що в Україні досі не прийнято відповідного національного транслітераційного стандарту – а це породжує хаос і неоднозначності під час запису українських реалій у міжнародному спілкуванні. **Метою** цієї статті є обґрунтування системи кирилично-латиничної транслітерації української мови – української латиниці, – придатної для міжнародного представлення українських текстів без втрати інформації. Оскільки систематизація залежить від інформаційного наповнення даних [20, с. 26], то вимога збереження інформації при транслітераційних перетвореннях є особливо важливою для потреб систематизації та каталогізації.

Окремі слова однієї мови «вживляються» в іншу на основі транскрибування (відтворення звуків) і підкоряються її правилам та словотворенню:

Сімферополь (з еллінської), *Orly* (з української). Це – запозичені слова. Але інші – і їх більшість – належать до класу іншомовних: вони лишаються приналежними до «своєї» мови і підлягають її законам, а змінюється тільки правописна система, в якій записується дане слово. Це передусім національні власні назви (не екзоніми) та ті загальні назви, які не набули окремого переважного вжитку в іншій мові або підпадають під юрисдикцію даної держави. Для таких слів потрібна **транслітерація** – спосіб запису, який зберігає національні графічні особливості.

Нагадаємо, що транслітерація – це перепис літер за допомогою іншого правописного укладу, який регулюється орфографічними нормами даної мови. Тому транслітерована форма повністю рівнозначна вихідній: інформація, яку містить текст, при цьому не спотворюється. На такій особливості транслітерації наголошував і Ю. С. Маслов: «Наукова транслітерація повинна будуватися за принципом взаємнооднозначної відповідності між трансліте-

раційними знаками та графемами оригіналу. Це забезпечить стовідсоткову можливість зворотного переведення транслітерованого запису» [15, с. 284]. Яскравим прикладом транслітераційної відповідності є представлення тексту за допомогою гаєвиці та вуковиці в мовах країн колишньої Югославії.

В усьому світі набула поширення латинська графіка. Саме тому Китай, Японія, Ізраїль, Еллада (Греція), Болгарія та інші країни виробили для міжнародного спілкування паралельні латинізовані абетки [12; 18; 21; 28, с. 1; 30; 23, с. 238]. Так, назви *Hiroshima, Kawasaki, Burma, Hong Kong, Taiwan, Java, Jamaica, Delhi, Afghanistan, Jerusalem, Iraq, Thessalia, Hania* тощо записані не англійською мовою, а відповідними національними латиницями. У містах Еллади назви вулиць подаються у двох формах: елліницею та латиницею. Якщо спиратися на загальноприйняті засади міжмовних взаємовідносин, то й Україну на міжнародній арені повинна представляти державна мова. Для «експортного» запису українських текстів латинськими буквами у документах, угодах, паспортах, друкованих виданнях та картах, міжнародних телеграмах, електронній пошті та в інших телекомунікаційних мережах і т. д. необхідна українська латиниця (УЛ), яка є важливим доповненням до нашого правопису.

За світовими мовними правилами, оригінальне написання власних назв у середовищі іншої мови не змінюється: *San-Jose* (місто в США), *Cojijo* (провінція Канади), *Gijon, Guadalajara, Volkswagen, Johannesburg, Katja* (шоколадка німецької фірми «Bosser»), *Ljubljana, Sarajevo, Katowice, Ajax, Juventus, Mroczek, Hercules Poirot* (герой оповідань Агати Крісті) тощо. В італійській абетці букви *j* немає – а назва відомого футбольного клубу «Ювентус» зберегла автентичний латинський запис. На таку «недоторканність» власних назв звернув увагу ще О. О. Реформатський [19, с. 96]. Це так звана орфографічна мовна інтерференція, або **орфографічна трансплантація** [21, с. 25].

Прийняті й резолюції ООН: IV/20 (1982 р.) «Про зменшення кількості екзонімів» та V/13 (1987 р.) «Про переважність національних офіційних форм географічних назв». Отже, власні назви, що належать Україні, тобто підпадають під її юрисдикцію, мають записуватися не за чужою латинографічною нормою, а українською латиницею – її державною мовою в міжнародному спілкуванні.

Щодо **читання**. Власна назва не обов'язково підлягає звичним для даної мови правилам – згадаймо поширену фразу «How do you spell your name?». Навряд чи прізвище *Waugh* викликає в

носіїв англійської мови менше таких запитань, ніж *Jakobson* (або ж *Jakovenko*). У самій же англійській мові двознач *ch* [ч] може прочитуватися: [ш] (*attach, Chicago*), [x] (*Loch-Ness, Gallacher*), [к] (*Christy*). Тому мрії фонетично підлаштуватися під іншу мову (тобто забезпечити «легке» читання) є нездійсненними. Ще О. О. Реформатський застерігав [19, с. 96], що прагнути до адекватного читання власних назв у інших мовах не варто. Як показано в [2, с. 7071], в англійській транскрипції неминуче спотворюється написання та звучання слова, а прізвища штучно «помножуються». Це призводить до штучного ототожнення низки літер із літеросполученнями, зокрема «щ» і «шч», «ц» і «тс», «я» та «а», «ю» та «іу», «е» та «іе», пом'якшених приголосних із твердими – як це впливає, зокрема, з правил записування українських текстів латинськими літерами, прийнятими Постановою Кабміну України № 55 від 27 січня 2010 року. Але за допомогою таких систем неможливо розрізнити прізвища, імена та назви *Шищенко і Шищенко, Сущенко і Сущенко, Галченко і Гальченко, Банкова і Банькова, Паньківська і Панківська, Лялько та Ліалко, Ліана та Ляна, Медіана і Медяна, Міус і Мюс, Возіанов і Возянов, Гундеріан і Гундерян, Годулян і Годуліан, Левицький і Левитський, Брокгауз і Брохауз, Пії та Пійі, Лар'ін і Ларін, Мар'ян і Маріан, Прудіус і Прудюс, Малюс і Маліус, Клаузіус і Клаузіус* та багато інших (це так званий «синдром Мартина Борулі»). А прізвище Черняцький «помножується» аж ушістнадцятеро: *Черніатський/Черніатський/Черніацький/Черніацький, Черніацький/Черніацький/Черняцький/Черняцький, Черніатський/Черніатський/Черняцький/Черняцький, Черніацький/Черніацький/Черняцький/Черняцький*. Також неможливо правильно відтворювати скорочені слова та абрєвіатури: *кз, лісгосп, ЙЕКО, КПЦА, УНІАН* тощо. Для Києва – штучно придуманий витвір *Київ*, якого немає в жодній мові і через що іноземці вживають екзонім *Kiev*. А назва України записується як *Ukraina* – за російською латинографічною нормою.

Штучно «помножуються» прізвища і внаслідок транскрибування на декілька різних мов. Так, «занглійщений» Шевчук виглядає як *Shevchook*, «офранцужений» – як *Chevtchouc*, «оніменчений» – як *Schewtschuk*. А японці, чехи, німці, французи, араби, елліни та інші освічені народи записують своє прізвище завжди однаково – незалежно від мови, в оточенні якої воно з'являється. Офіційна назва Чехії англійською мовою – *Czech Republic*. І ніхто не прагне прочитати це як «Кзеч» [5, с. 17]. Не зламали язика англомовці ні на іспанському

Хіхоні (*Gijon*), ні на словенській Люблянці (*Ljubljana*), ні на боснійському Сараєві (*Sarajevo*).

Транскрипційне відтворення реалій якої-небудь мови графічними засобами іншої, якщо ці реалії не належать цій іншій мові, виправдане лише в одному випадку – на початковій стадії вивчення іноземної мови. Наприклад, при вивченні російської мови носіями англійської наводяться словоформи, вимова яких за правилами англійської мови наближено відтворює російську: *пeтyх* – *pyetookh*, *бaбoчкa* – *babachka*, *вeлoципeд* – *vyelasepyed* і т. п. [27].

Транслітерація кирилично-латинської української та інших східнослов'янських мов має орієнтуватися на споріднені слов'янські мови: адже тільки в цьому випадку можна уникнути проблем зі штучним спотворенням інформації. Підкреслимо, що саме такий підхід пропонував і О. О. Реформатський [19, с. 97]. Автор галицького букваря та граматики Йосип Лозинський активно поширював ідею використання латинської абетки в українському письмі, виклавши 1834 р. свою позицію в статті «Про запровадження польської абетки в руську писемність» [24, с. 32; 11, с. 64]. У правилах орфографії знаного українського громадсько-політичного діяча М. Драгоманова замість кирилично-латинської літери *й* уживалася латинська *j*, а пом'якшення йотованими передавалося за допомогою *ь*: *синья* 'синя' [11, с. 10, 162–167]. Цими правилами послуговувався й І. Франко. Відомий український культурний діяч XIX ст. А. Кобилянський писав латиницею, близькою до графіки сербсько-хорватської та чеської мов – зокрема, уживав відповідність *ь* – *j* [24, с. 32]. Пропонував свій варіант УЛ і С. Пилипенко [17, с. 28]. На таких же засадах розробляли транслітерацію кирилиці й видатні російські мовознавці Л. В. Щерба [25], О. О. Реформатський [19], Р. О. Якобсон [26] та ін. Їхня праця стала науковою основою для міждержавного транслітераційного стандарту ГОСТ 16876-71 (Ст. СЭВ 1362-78).

Щоправда, цей стандарт теж має істотні недоліки. Так, відповідність *й* – *jj* не відзначається природністю, а транскрипційне відтворення *ь* – ' («кома вгорі») порушує саму умову транслітераційності. Крім того, транслітерація йшла через посередництво російської мови (в українській частині це стосується передачі літер *г* – *g*, *у* – *i*, *і* – *ih*, *ь* – «кома вгорі»).

Транскрипційне відтворення пом'якшення комою вгорі (') , крім порушення транслітераційності, не дає змоги розрізнити велику і малу літери для позначення м'якого знака (*ь* і *Ь*), що призводить до порушення вимоги зворотливості: так, написи *ТЮ-МЕНЬ* (рос.), *ВОЛИНЬ* (укр.) переходять у *ТЮ-*

МЕНЬ (рос.), *ВОЛИНЬ* (укр.). До речі, апостроф *е* не на кожній клавіатурі, і його часто замінюють лапками (") – а це неминуче породжувало б додаткову плутанину. Отже, «кома вгорі» незручна навіть для росіян. Ще більш незручна вона для українців: адже апостроф (його немає в російській кирилиці) – це знак відділення від йотованої, а не пом'якшення. Як свідчить [11, с. 10–11], у цій ролі апостроф уживається з 1886 р., коли український лексикограф Є. Желехівський запропонував свою правописну систему (а в староукраїнській писемності в цій функції застосовувався так званий паєрок, який уживав у своїй «Абетці» М. Гатцук [11, с. 11, 82, 84]. Ми звикли, що слово «бур'ян» пишеться з апострофом, а «буряк» – без нього, а не навпаки. Ще в статті «Азбучна війна в Галичині 1859 р.» [11, с. 219] І. Франко критикував неприродне відтворення м'якшення апострофом.

Крім того, комп'ютер іноді сприймає слово з апострофом як два і в деяких іменах (зокрема, після *l*, *al*, *el*) автоматично замінює букву після апострофа на велику: *L'Viv*, *Al'Bert*, *El'Vira*. Відповідно змінюється ім'я та літера, до якого воно прив'язане (Альберт – Берт, Ельвіра – Віра тощо) – а це значно ускладнює пошук потрібного слова. На сайті погоди за адресою http://weather.yahoo.com/regional/UPXX_K.html ми зустріли цікаву назву: *Khmel'Nyts'Kyi*. Тому вживання апострофа слід обмежити лише притаманними йому функціями.

Українська латиниця повинна враховувати й умову сумісності зі стандартним кодуванням літер у комп'ютерах.

Звичайно, абетка УЛ має бути єдиною правописною системою літер. По-перше, вживання сторонніх (нелітерних) значків типу зірочки, тире (мінуса), плюса, двокрапки, лапок тощо в ролі яких-небудь букв у ній неприпустиме. Всі нелітерні позначки мають цілком визначені функції, які повинні зберігатися в будь-якому правописному укладі. Вигадувати нову азбуку Морзе, мабуть, не варто. По-друге, одна й та ж буква не може мати кількох різних позначень залежно від її місця – скажімо (*qh*), (*'h*), (**h*).

Загальну УЛ, розроблену Термінологічною комісією з природничих наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ТКПН), яка відповідає українській частині ГОСТ 16876-71 із поправками і доповненнями та узгоджується з затвердженими 18 жовтня 1995 р. Держстандартом України принципами транслітерації [3, с. 23; 4, с. 11; див. також <http://translit.ndi-division.net>], подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Загальна українська латиниця

А а – А а	Б б – В в	В в – V v	Г г – Gh gh	Г г – G g
Д д – D d	Е е – Е е	Є є – Je je	Ж ж – Zh zh	З з – Z z
И и – Y y	І і – І і	Ї і – Ji ji	Й й – J j *	К к – K k
Л л – L l	М м – M m	Н н – N n	О о – O o	П п – P p
Р р – R r	С с – S s	Т т – T t	У у – U u	Ф ф – F f
Х х – Kh kh	Ц ц – C c	Ч ч – Ch ch	Ш ш – Sh sh	Щ щ – Shh shh
Ю ю – Ju ju	Я я – Ja ja	Ь ь – J j **		

* На початку слова, після голосних та апострофа.

** Після приголосних.

Ця таблиця вносить незначні (за кількістю!) поправки до ГОСТ 16876-71: *z – gh, r – g, u – y, i – i, ŷ – j, ь – j* (після приголосних).

Апостроф ставиться перед йотованими *ja, ju, je, ji, jo* за відсутності пом'якшення і для відділення *j* від наступних голосних у буквосполучах *ja, ju, je, ŷi, ъa, ъy, ъe: Ghryghor'jev, V'juny, pid'jom, Volynj'aghroprom, raj'uprava*.

Літера «г» має давню традицію її представлення в латинографічних мовах. Сам знак кирилиці «г» походить від еллінської літери «γ / Γ» (гама), і їм відповідають дуже близькі звуки [2, с. 69; 3, с. 24]. Латинська літера *g* теж виникла з еллінської гама *γ*, внаслідок чого у світових мовах існує графічна відповідність *γ – g*. Це й зумовлює її етимологічний зв'язок з українською «г»: *Григорій – Gregory* (англ.), *графолог – grafolog* (чеська), *грам – gram* (чеська), *Грабович – Grabowicz* (пол.), *Югославія – Jugoslavija* (сербсько-хорв.) тощо. Та й потвори типу *heohrafija* (???) в жодній мові не існує. Отже, латинізоване відображення літери *z* має неодмінно включати в себе знак *g*.

З іншого боку, європейська *h* етимологічно пов'язана зі слов'янською *x*: *xata – house* (англ.), *хліб – hleib* (давньонім.), *hleifs* (гот.), *хижина – hūs* (давньонім.), *Хорватія – Hrvatska* (сербсько-хорв.) тощо. За свідченням А. Кримського [11, с. 398–399], послідовники галичанина Якуба Гаватовича, який ще у 1619 р. послуговувався польською графікою для української мови, транслітерували літеру «х» як «h»: *xpin – hrin*.

Знак *h* традиційно вживається як модифікатор, що унеможливує неоднозначності сполук *ch, kh, sh, shh, zh* (*specghrupa, p'jatj kgh, lisghosp, ŷyshghorod, Zghar*). Адаже вживання знака *h* як окремої літери – наприклад, *z* – призводило б до сплутання *ч і цz, ж і zz, х і kz, ш і cz, щ і sz*. Це, як зазначено в [2, с. 69; 1, с. 60], враховує і традиції письма в латинографічних мовах світу, де буква *h* означає невелику зміну фонетичного значення попередньої літери, тобто «модифікує» відповідний елемент: *bh, ch, dh, gh, kh, lh, nh, ph, rh, sh, th, wh, zh*. Такий вибір відтворює також історію перетво-

рення давньослов'янського проривного [g] в український щілинний [r] [16, с. 15; 10, с. 82]. Вживання знака «h» як модифікатора дає змогу узгодити сучасну українську латиницю і зі старослов'янським письмом – адже букви *іжиця, фіта, юс* тощо транслітеруються за допомогою того ж таки модифікатора. Додаткове обґрунтування транслітерації української «г» див. у [7; 31; 32].

Відтворення (*ŷ, ъ*) – *j* забезпечує транслітераційність, нормативність, однозначність і традиційність. У старослов'янській мові голосний дізний звук переднього ряду [ь] утворював склад і читався як короткий [i] [16; 17; 2, с. 69; 3, с. 24; 4, с. 12], а саме так зараз інколи називають звук [й]. Отже, літери *ŷ* та *ь* мають спільне джерело. Внаслідок такої спільності, йотовані пом'якшують попередній приголосний (якщо немає апострофа). Цю «надлишковість» (це так звана доповнювальність, скалькований з російської термін – додаткова дистрибуція) помітив ще понад 300 років тому відомий слов'янський мовознавець Ю. Крижанич: він навіть пропонував вилучити з кирилиці *ŷ: краь, стоь, пьете, гаь* [13, с. 76]. Ось як А. Кримський відгукувався про правопис М. Драгоманова, де замість кириличної *ŷ* уживалася латинська *j*, а пом'якшення йотованими передавалося за допомогою *ь*: «з наукового погляду це був і є найкращий з усіх наших правописів <...> Філологічно цей правопис був би найбільше підхожий для нас, бо він найточніший» [11, с. 407–408]. Високо оцінював цей правопис і М. Скрипник: «Всі ці питання безумовно й цілковито відповідають властивостям української мови й дають можливість повніш і правильніш виявити українські слова на письмі» [11, с. 425]. Сербсько-хорватську розв'язку *ь – j* вживав Р. О. Якобсон [26]. Застосовується вона і в болгарській латиниці [23, с. 238]. Отже, запис в УЛ відповідає мовній практиці: так, форми *Kujiv, Ukrajina* є в чеській та мовах країн колишньої Югославії.

Ми передбачили й можливість подавати *ь* окремо: *~ь~* або *jh*.

Як і було в ГОСТ 16876-71, буква *щ* зображується як *shh* – тобто *ш* з «хвостиком» у вигляді *h*. Це дозволяє також розрізняти прізвища типу *Ляшченко* (від Ляшко) і *Лященко* (від Лящ), *Сушченко* (від Сушко) і *Сущенко* (від Сущий) тощо.

Транслітерація сприяє й правильному прочитуванню слова – адже в цьому випадку не тільки графічна форма, а й вимова регулюються нормами мови-першоджерела. Так, у записі *Kujiv* літера *j* є показником належності цього слова до слов'янських, отже, й читання має бути відповідним. З іншо-

го боку, штучна форма *Kyiv* (К'їв/Київ/Київ/Київ) такого індикатора не має, а «засобами англійської мови» вона читається хіба що як «Кайв» чи «К'їв». Самі ж англійці її не сприймають – адже такого витвору не існує в жодній мові. Водночас основна форма – записаний згідно з УЛ автонім *Kyiv* – не суперечить численним іншомовним екзонімам, у т. ч. англійському *Kiev*, а сфери їх уживання регулюються згаданими резолюціями ООН. Відповідно до цих резолюцій, автонім *Ukraina* (Україна) – це основна форма подання назви нашої держави. Іншомовні екзоніми *Ukraine* (англ.), *Ucrania* (ісп.), *Ucraina* (італ.), *Ukraina* (пол.), *Ovkraïna* (елл.) тощо – це допоміжні форми, які можуть уживати носії відповідних мов у внутрішньому спілкуванні.

Практичний додаток до цього стандарту – комп'ютерна програма «Українська латиниця» (вона має доповнення у вигляді російської та білоруської частин), на яку 13.11.1995 р. видане Свідоцтво № 21 ДААСП України.

Для потреб каталогізації ця система незамінна, оскільки є універсальною і підходить до будь-яких текстів. Приклад невдалої системи бібліографічної транслітерації – це, зокрема, таблиці Бібліотеки Конгресу США. Для забезпечення вимоги взаємної однозначності вихідного й транслітерованого текстів там застосовують ліги над літерами-двознаками. По-перше, це робить запис громіздким і незручним для сприйняття, а відтак і для плідної роботи. По-друге, сам процес написання таких ліг вимагає спеціального програмного забезпечення. По-третє, в цих таблицях геть не передбачено забезпечення взаємної однозначності складених абрєвіатур і складених слів і деяких термінів, які можуть траплятися в назвах творів, таких як: лігосп, кг, сграфіко, Волиньавто, Уманьенерго.

Додаткова таблиця 2, де вживаються діакритичні (надрядкові) знаки, може використовуватися там, де необхідно зберегти кількість позицій для букв: у скороченнях та шифрах. Наявність нестандартних літер дещо звужує сферу її застосування.

Таблиця 2

Українська латиниця з діакритичними знаками

А а – А а	Б б – В в	В в – V v	Г г – Ġ ġ	Ґ ґ – G g
Д д – D d	Е е – Е е	Є є – Ё ё	Ж ж – Ž ž	З з – Z z
И и – Y y	І і – І і	Ї ї – Ї ї	Й й – J j *	К к – K k
Л л – L l	М м – M m	Н н – N n	О о – O o	П п – P p
Р р – R r	С с – S s	Т т – T t	У у – U u	Ф ф – F f
Х х – X x	Ц ц – C c	Ч ч – Ć ć	Ш ш – Š š	Щ щ – Š š
Ю ю – Ů ů	Я я – Ā ā	Ь ь – J j **		

* На початку слова, після голосних та апострофа.

** Після приголосних.

Як видно з дослідження О. Сербіна [20], сфера застосування таких таблиць поширюється на систематизацію та каталогізацію бібліографічних даних. Зокрема, із таблиць 1 і 2 у його роботі [20] випливає, що класифікаційні таблиці можуть містити індекси з фіксованою кількістю літер. Для таких випадків і слід застосовувати, подану тут, таблицю 2 з діакритичними знаками.

Додаткова таблиця 3, що є комбінацією таблиць 1 і 2, може набути певного практичного значення як більш наближена до реальних латинографічних абеток.

Таблиця 3

Комбінована українська латиниця з діакритичними знаками

А а – А а	Б б – В в	В в – V v	Г г – Ġ ġ	Ґ ґ – G g
Д д – D d	Е е – Е е	Є є – Ё ё	Ж ж – Ž ž	З з – Z z
И и – Y y	І і – І і	Ї ї – Ї ї	Й й – J j *	К к – K k
Л л – L l	М м – M m	Н н – N n	О о – O o	П п – P p
Р р – R r	С с – S s	Т т – T t	У у – U u	Ф ф – F f
Х х – X x	Ц ц – C c	Ч ч – Ć ć	Ш ш – Š š	Щ щ – Š š
Ю ю – Ů ů	Я я – Ā ā	Ь ь – J j **		

* На початку слова, після голосних та апострофа.

** Після приголосних.

Високий науковий рівень цієї розробки відзначають вітчизняні та зарубіжні фахівці [5; 6, с. 16–17]. Андрій Д'яков, Тарас Кияк і Зоя Куделько [9, с. 192, 194] називають цю розробку найкращою на сьогодні системою української латиниці і вважають, що вона «цілком може бути запроваджена як універсальна система відтворення українських слів латинкою». У новому міждержавному транслітераційному стандарті 7.79-2000 «СИБИД. Правила транслітерації кирилового письма латинським алфавитом» російська та білоруська частини дуже близькі до запропонованих у наших статтях. Комп'ютерну програму «Українська латиниця» встановлено у низці державних інституцій, у т. ч. – Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, Міністерстві внутрішніх справ України. Надбудову нашої схеми східнослов'янської латиниці, яка доступна на сервісі Google Code: <http://code.google.com/p/cyr2url/>, використовують в онлайн-словниках (sum.in.ua, гуту.in.ua) [14]. Транслітераційна комісія, створена за розпорядженням Б. Патона з провідних фахівців відповідних галузей Національної академії наук та Академії наук вищої школи України (листи № 129/444-1 від 24.04.2000, №129/665-10 від 09.06.2000, №129/78 від 16.10.2000), яка є «верховним арбітром» у справах транслітерації, 16 листопада 2000 р. схвалила нашу розробку і рекомендувала покласти її в основу майбутнього стандарту та транслітераційного доповнення до українського правопису.

Науковий підхід, реалізований у цій розробці, дає змогу узагальнити її на старо- та новоукраїнські (діахронічні) правописні системи – такі, як граматики М. Смотрицького, О. Павловського, М. Лучкая, М. Драгоманова, М. Куліша, М. Максимовича та ін. Відповідних нормативних таблиць, які б забезпечували взаємнооднозначну транслітерацію таких текстів з урахуванням історичного та порівняльного підходів, поки що немає. А це змушує дослідників і систематизаторів користуватися таблицями церковнослов'янської чи російської мов, що не є виправданим і прийнятним. Отже, йдеться про потребу доповнити вищенаведені таблиці УЛ необхідними співвідношеннями літер, зокрема: **θ** (тета, фіта) – **th/θ**, **ξ** (ксі) – **x/κ**, **ψ** (псі) – **ph/φ**, **υ** (іжиця) – **ih/ι**, **ς** – **s**, **ω** – **ooh/ὦ**, **κγ** – **qg**, **Ѣ** (ять) – **ieh/ѣ**, **ц** – **dh/d'**, **ѣ** – **w**, **ј** – **j**, **ы** – **yh/ѣ**, **ѣ** – **jo/ѣ**, **ъ** (у кінці слова) – **ah/ѣ**, **ъ** (перед йотованими) – **'**, **э** (на початку слова) – **e**, **ѣ** – **yhh/ѣ**, **ѣ** – **eh/ѣ**, **ѣ** – **oh/ѣ**, **ѣ** – **uh/ѣ**.

Висновки. Використання латиниці, розробленої в ТКПН, дозволяє поставити проблеми транслітерації українських текстів на наукову основу, що дасть змогу полегшити й оптимізувати, зокрема, процеси каталогізації та систематизації бібліографічних даних, забезпечити ефективне збереження інформації в процесі транслітерації. Тому вкрай важливим кроком у цьому напрямі було б прийняття національного стандарту УЛ, який би повною мірою враховував сучасні потреби бібліотек України в оперуванні бібліографічною інформацією та її зберіганні.

Список використаних джерел

1. Вакулєнко М. Правопис – друга натура? // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 11. – С. 59–61.
2. Вакулєнко М. О. Як записувати українські власні назви латинкою // Вісн. геодезії та картографії. – 1995. – № 1(3). – С. 68–72.
3. Вакулєнко М. Про «складні» проблеми українського правопису (українська латиниця, запозичені слова та ін.). – К. : Курс, 1997. – 32 с.
4. Вакулєнко М. Українська латиниця як стандартизоване доповнення до українського правопису // Бібл. вісн. – 1998. – № 2. – С. 10–12.
5. Вакулєнко М. Штрихи до фасаду державної мови // Вісн. Книжк. палати. – 1998. – № 10. – С. 16–17.
6. Вакулєнко М. Правописні аспекти науки термінології // Вісн. Книжк. палати. – 1998. – № 11. – С. 15–17.
7. Вакулєнко М. Наукові засади відтворення запозичених та іншомовних слів: інваріантна транскрипція і транслітерація // Вісн. Книжк. палати. – 1999. – № 10. – С. 6–9; № 11. – С. 15–18.
8. Вакулєнко М. О. Акустичні інваріанти українських приголосних // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного ун-ту. – Філологія, педагогіка, психологія. – К., 2010. – Вип. 20. – С. 4–16.
9. Д'яков А. С. Основи термінотворення : семантичний та соціолінгвістичний аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Вид. дім «Academia», 2004. – 220 с.
10. Історична граматика української мови / О. П. Безпалько, М. К. Бойчук, М. А. Жовтобрюх та ін. – К. : Радянська школа, 1957. – 475 с.
11. Історія українського правопису XVI–XX століття : хрестоматія / упор. В. В. Німчук, Н. В. Пуряєва. – К. : Наукова думка, 2004. – 583 с.
12. Краткий китайско-русский словарь : [около 19000 слов] / сост. Г. М. Григорьев ; под ред. проф. И. М. Ошанина. – М. : ГИС, 1962. – 632 с.
13. Лингвистические задачи / сост. В. М. Алпатов, А. Д. Вентцель, Б. Ю. Городецкий и др. – М. : Просвещение, 1983. – 223 с.
14. Макуха А. В. Ukrainian URL: зворотна транслітерація у будові онлайн-словників та веб-сайтів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://upload.wikimedia.org/wikimedia/ua/f/f9/WikiConf_2011_Ukraine_-_Makukha_-_Article.pdf.
15. Маслов Ю. С. Введение в языкознание / Ю. С. Маслов. – [6-е изд., стереотип.]. – М. : Academia ; СПб : Филол. фак. СПбГУ, 2007. – 304 с.
16. Мейє А. Общеславянский язык. – М. : Иностр. лит-ра, 1951. – 491 с.
17. Москаленко А. А. Історія українського правопису (радянський період). – Одеса, 1968. – 39 с.
18. Прядохин М. Г. Пособие по изучению нового китайского фонетического алфавита. – М., 1960. – 22 с.
19. Реформатский А. А. Транслитерация русских текстов латинскими буквами // Вопр. языкознания – 1960. – № 5. – С. 96–103.
20. Сербін О. Систематизація в добу Київської Русі: аналітичний погляд крізь об'єктив каталогізаційної мотивації // Вісн. Книжк. палати. – 2011. – № 8. – С. 26–30.
21. Сердюченко Г. П. Китайская письменность и ее реформа. – М., 1959. – 56 с.
22. Суперанская А. В. Теоретические основы практической транскрипции / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1978. – 284 с.
23. Тилков Д. Граматика на съвременния български книжовен език / гл. ред. Д. Тилков. – Том 1. Фонетика. – София : Наука и изкуство, 1982. – 299 с.
24. Тимошенко П. Д. Хрестоматія матеріалів з української літературної мови. – К., 1961. – Ч. II. – 348 с.
25. Щерба Л. В. Транслитерация латинскими буквами русских фамилий и географических названий / Л. В. Щерба // Известия АН СССР. Отделение литературы и языка. – 1940. – № 3. – С. 118–126.
26. Якобсон Р. О. О латинизации международных телеграмм на русском языке / Р. О. Якобсон // Вопросы языкознания. – 1965. – № 1. – С. 111–113.
27. Амеры Н. First 500 Words Russian / Н. Амеры,

K. Kirilenko. – Chick-fil-A, Inc. by Frederic Thomas Inc., Naples, Florida, USA, 2003. – 24 p.

28. *Dunn C. J.* Teach Yourself Japanese / C. J. Dunn, S. Yanada. – London : English Universities Press Ltd, 1965. – 312 p.

29. *Ladefoged P.* A Course in Phonetics / Peter Ladefoged. – Orlando : Harcourt Brace ; University of California, 1975. – 196 p.

30. Oesterreichischer Unterstufenatlas / L. Birsak, E. Knabl, J. Breitschopf. – Wien : ed. Hoelzel, 1989. – 182 s.

31. *Vakulenko M. O.* Transliteration Through a Slavonic Latin Alphabet: Saving Information and Expenses / M. O. Vakulenko // Вісн. Київськ. лінгвіст. ун-ту. – Серія Філологія. – 1999. – Т. 2, № 1. – С. 85–94.

32. *Vakulenko M.* Simple-correspondent transliteration through a Slavonic Latin alphabet // J. of Language and Ling. Studies. – 2004. – Vol. 3, Issue 2. – P. 213–228.